

TÜRKİYE VE AFGANİSTAN'IN İŞSİZLİK SORUNU ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Aminullah Rahmani

Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı,
aminrahmani56@hotmail.com

ÖZET

Bu çalışmada öncelikle işsizliğin tanımı ve Türkiye, Afganistan ekonomisi üzerinde etkili faktörlerden bahsedilmiştir. Bilindiği üzere işsizlik bir ülkenin kalkınmasının önündeki en büyük engel olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle Türkiye ve Afganistan'ın işsizlik oranlarını ve etkileyen faktörlerini kısaca aktarılmaya çalışılmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda Türkiye ekonomisi için 2000-2016 dönemleri arasında işsizlik ile büyüme oranları arasındaki ilişki Dünya Bankası verileri kullanılarak grafik üzerinde çalışmada gösterilmektedir. Afganistan'da işsizliğin temel sebepleri ise günümüzde belirli nedenlere dayanmaktadır. Sovyetlerin işgalinden başlamak suretiyle Taliban rejiminin ortaya çıkması, Afganistan halkının komşu ülkelere mülteci olmaları ve halada devam eden Taliban ve benzeri terör örgütlerin faaliyet göstermeleri sonucunda devletin kalıcı istikrarlı politikasının olmayışı işsizliği artıran sebepler olarak açıklanmıştır.

Anahtar Kelimeler: İşsizlik, Türkiye, Afganistan

A COMPARATIVE ANALYSIS ON TURKEY AND AFGHANISTAN The UNEMPLOYMENT PROBLEM

ABSTRACT

In this study First of all to the definition of unemployment and Turkey it is mentioned influential factors on the economy of Afghanistan. As it is known, unemployment is defined as the biggest obstacle in the development of an country. Therefore, it is attempted to introduce briefly the factors affecting Turkey and Afghanistan and the unemployment rate. Research the relationship between growth and unemployment rates between the periods 2000-2016 to result in Turkey's economy and unemployment are shown in the graph using data from the World Bank study. The main causes of unemployment in Afghanistan today are based on specific reasons. The emergence of the Taliban regime by starting with the invasion of the Soviets, the Afghan people being refugees to neighboring

countries and the ongoing Taliban and similar terrorist organizations operating as the last, the lack of a permanent stable policy of the state was explained as the reasons for increasing unemployment.

Keywords: Unemployment, Turkey, Afghanistan

1. GİRİŞ

Ülke ekonomilerinin günümüzde en büyük sorunları arasında görülen unsurlardan birisi de işsizliktir. Bu nedenle ülke ekonomileri işsizlik sorunu için belirli politikalar geliştirmeli ve halkın ekonomik refahı için de bu politikalarla işsizlik oranı düşürülmeye çalışılmalıdır. Ekonomik politikalar yanında dünya ticaretinde rol alabilmek ve sermaye hareketlerini ülkeye çekebilmekte işsizliği azaltabilmektedir.

Aktivist politika taraftarları olan iktisatçılar işsizlik ne zaman ortaya çıkarsa devlet bunu ortadan kaldırmak için aktif (müdahaleci) ve uyumcu bir politika izlemek zorundadır şeklinde düşünürler. Fakat aktivist olmayan politika izlenmesini savunan ekonomistler ise, devlet işsizliği ortadan kaldırmak için piyasaya müdahale etmez ise ekonominin performansının daha iyi olacağını savunmaktadırlar (Mishkin, 2000: 315). Bu açıklamalardan hareketle devletin, özellikle Afganistan ekonomisi gibi günümüzde aşırı işsizliğe sahip olmasından dolayı kayıtsız bir politika izlemesi zordur. Bu nedenle Afganistan'ın yüksek işsizliğinin çözümü için devletin aktivist olması gerekmektedir. Çünkü kendi kendine düzelebilecek bir ekonomik durum söz konusu değildir. Bu açıklamalar sonucunda ülke ve ekonomik duruma göre devletin aktivist politika izlemesi gerekmektedir.

Özellikle gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerin en temel ekonomik sorunları arasında görülen işsizlik ülkedeki istikrarlı yapıyla da ilişkilidir. Böylece ekonomik istikrar yanında ülkeye olan yatırımların ve dış ticaretin olumlu yönde olması önem kazanmaktadır. Hükümetin maliye politikasının amaçlarına yönelik ve ülke merkez bankalarının da parasal istikrar için çabası ülkedeki yatırımları, ticareti ve sermaye hareketleri gibi ekonomik unsurları etkileyeceğinden siyasi ve politik istikrar ekonomik hedefler için önem kazanmaktadır.

Bu açıklamalardan hareketle çalışmada Türkiye ve Afganistan ekonomisi üzerinde araştırmalar yapılmıştır. Türkiye ve Afganistan ekonomisinde işsizliği etkileyen faktörler ve ülkelerin ekonomik durumuna çalışmada yer verilmiştir. Çalışmada özellikle son yıllarda işsizlik yüzünden çok fazla göç veren ve bunun sonucunda sosyal yaşamada etkileri bulunan Afganistan'ın ekonomisi üzerinde durulmuştur.

2.İŞSİZLİĞİN TANIMI VE İŞSİZLİĞİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

İşsizlik çalışmaya arzusu olduğu halde cari ücret seviyelerinde iş arayıp da bulamayanların toplamıdır. İnsanların işini kaybetmek veya istediği halde iş bulamamak hayat standartlarında düşüş ve

psikolojik sorunları yaratmaktadır (Bozdağlıoğlu, 2008: 46). İşsizlik geçmişten günümüze kadar ülkelere göre sosyal ve ekonomik yanları farklı olmakla beraber tüm toplumların en önemli sorunlarının başında gelmektedir (Kumaş, 2001: 10). İşsizlik işgücünün, isteğiyle gerçekleşmeyen, bireylerin irade dışı ve istenilmeden meydana gelen ve birkaç gün, hafta ya da aylar süren farklı nedenlerle işsiz kalması durumudur. İşsizlik, işgücünün emek piyasasına geldiğinde uygun bir işte çalışma imkanlarını bulamamasıdır (Bozdağlıoğlu a.g.e s:46).

2.1. İşsizliği Etkileyen Faktörler

Son zamanlarda bütün ülkelerde olduğu gibi ekonomik dalgalanmalar ülkeden ülkeye göre farklılıklar gösterse bile, işsizliği meydana getiren başlıca neden olarak söyleyebiliriz. Aşağıda kısaca işsizliği etkileyen faktörlere yer verilmiştir.

- Bir ülkede yabancı kaçak işçilerin çalışması,
- Teknolojik gelişmelerin hızlı gelişmesi işgücünde azalmalara sebep olmaktadır,
- Ekonomide krizlerin oluşması,
- Hükümetlerin uyguladığı yanlış istihdam politikası,
- Tarımda makinelerin ortaya çıkması ile insan gücüne duyulan gereksinimlerin gün geçtikçe azalması,
- Az gelişmiş ülkelerin istihdam zemininin kısıtlı olması ve gelişmiş ülkelerde ise talep yetersizliğin olması,
- İnsanların kırlardan kentlere göç etmeleri,
- Terör olayların görülmesi

gibi faktörler işsizliği etkilemektedir. Buradan hareketle işsizlik ekonomik ve sosyal yapının tamamından kaynaklanan sebepler sonucunda meydana gelebilmektedir.

2.2. İşsizlik türleri

İşsizlik genel itibarıyla işgücünün farklı biçimlerde istihdama katılamamasından ortaya çıkan bir insan gücü kaybı olarak değerlendirilebiliriz. Gerçekten de işsizlik türlerinin kapsamlı bir biçimde bilinmemesi işsizlik sorununu doğru bir şekilde bilinmesinin önüne geçmektedir (Yıldız, 2014: 2). Ekonomi literatüründe işsizlik türleri aşağıdaki gibi farklı başlıklar altında incelenmektedir.

- Gayri İradi İşsizlik
- Arızı (Friksiyonel) İşsizlik

- Yapısal İşsizlik
- Konjonktürel (Dönemsel) İşsizlik
- Teknolojik İşsizlik
- Mevsimsel İşsizlik
- Gizli İşsizlik

2.2.1. Gayri İradi İşsizlik

Çalışabilir işgücünün geçerli ücret ve çalışma koşulları altında çalışmak istediği halde geçici veya sürekli olarak çalışabilecekleri işyeri bulamamaları durumudur (Kanca, 2012: 3). Başka bir deyişle, çalışmaya gücü ve arzusu olduğu halde cari ücret seviyesinde iş arayıp da bulamayanların toplamını ifade etmektedir. Yani bir kişinin geçimini sağlamak için para kazanma arzusunda olmasına rağmen kişinin sahip olduğu bir işinin olmaması şeklinde tanımlanabilmektedir.

2.2.2. Arızı (friksiyonel) işsizlik

Yeni mezun olan veya eğitimlerini yeni tamamlayanların iş buluncaya kadar ve çeşitli nedenlerden dolayı işlerini değiştirmek isteyenlerin, çalıştığı işini ücretinin ve ücret dışındaki diğer faktörlerden dolayı bırakıp yeni işe başlayıncaya kadar geçen süredeki işsizlik türüdür. Buna arızı işsizlik veya friksiyonel işsizlik de denilmektedir. Eğer bir ülkede işgücü arzı ile işgücü talebi birbirine eşit olsa bile arızı ve friksiyonel işsizlik görülmektedir (Yıldız a.g.e. s: 3). Emeğin verimli çalışabilmesi için gerekli olan mobilite unsurunun doğal sonucu olarak arızı biçimde ortaya çıkan friksiyonel işsizlik, bu yönüyle ekonomi tam istihdamda olsa bile ortalama %1–2 düzeyinde beklenen bir durumdur (Aydın, 2012: 123).

2.2.3 Yapısal işsizlik

Ülkelerin ekonomik yapılarında meydana gelen değişimlerin neden olduğu bir işsizlik türüdür. Dünya piyasaların hızla değişmesi sonucunda, bazı ekonomiler bu değişime yeterince hızlı adapte olamamaktadır. Adapte olamayan ekonomilerdeki firmalar zamanla denizaşırı ülkelerin firmalarıyla rekabet edemezler. Eğer bu firmalar gerekli değişim ve dönüşümü gerçekleştiremezler ise varlıklarını devam ettiremeyeceklerdir. İşte bu dönüşüm sürecinde ortaya çıkan işsizlik türüne yapısal işsizlik denilmektedir (Hart, 1990: 213). Yapısal işsizlik kalıcı bir karakter göstermekle ve işgücü piyasasında bir dengesizlik oluşturmaktadır (Gilpatrick, 1966: 204). Bununla birlikte yapısal işsizlik içeriği birçok iktisatçı tarafından tam olarak anlaşılamamış bir konudur. Bu anlaşılamamanın sebebi ise yapısal işsizlik ve değişimlerin ülkeden ülkeye farklılık göstermesi ve uzun bir süreçte gerçekleşmesidir (Standing, 1983: 150).

2.2.4 Konjonktürel (dönemsel) işsizlik

Konjonktürel işsizlik, talebin yetersizliğinden dolayı ortaya çıkan işsizlik türü şeklinde ifade edilebilir. Ekonomideki durgunluk veya daralmadan dolayı mal ve hizmetlere olan talep azalması ve bununla birlikte işçi talebinin azalması ve hatta işçilerin işten çıkarılması şeklinde tanımlayabiliriz. Üretilen mallara talebin azalması veya ürünlerin girdi masraflarının artması gibi faktörlerin değişimi sonucunda serbest piyasalarda işsizlik kaçınılmazdır. Dolayısıyla firmaların işçilerin sayısını hep ayarlamaları gerekmektedir (Yıldız a.g.e s:11).

2.2.5 Teknolojik işsizlik

Teknolojinin gelişmesi nitelikli olmayanlar arasında işsizliği yükseltmektedir. Bu durumda gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Ancak teknolojik gelişmenin ilk aşamada olumsuz etki arttırdığını düşünen iktisatçılar oldukça çoktur. Schumpeter'e göre çeşitli inovasyonlar insan gücü isteyen işlerin yerine yeni işler yaratarak yeni iş imkanını sağlamaktadır. İnovasyon politikaları ile birlikte yeni ürünlerin üretilmesi, yeni üretim metodların geliştirilmesi ve bunun sonucunda da yeni pazarlar ortaya çıkmaktadır. Böylelikle işgücü yeni materyalleri üreterek çalışmaya başlayacak ve dolayısıyla ücretlerdeki yükseliş çalışanları memnun edecek işsizlik azalacaktır (Mouhammed, 2001:218).

Son zamanlarda teknolojinin gelişmesi ile birlikte piyasalarda daha az insan gücüne ihtiyaç duyulmakta ve beşeri sermaye olarak görülen nitelikli işgücü önem kazanmaktadır. Çünkü piyasalarda firmaların zamanla üretim şekilleri değişmekte ve son teknoloji ile üretimlerini daha verimli ve düşük maliyetlerle yapmaktadırlar. Bu durum sonucunda da işsizlikte artış görülebilmektedir.

62

2.2.6 Mevsimsel işsizlik

Yılın tamamı boyunca olmasada yılın belirli dönemlerinde çalışmak üzere alım yapılan iş türü geçici ya da mevsimsel iş olarak açıklanabilmektedir. Bu da mevsimsel işsizliğe neden olmakta ve yılın belirli dönemlerinde işsizlikte artış görülebilmektedir. Bu duruma tarımdaki hasıllarını toplamak için veya ekmek için belirli zamanlarda işgücüne ihtiyaç duyulması gibi işçilerin çalıştırılması ve inşaat sektöründe işçilerin yılın her döneminde çalışmamasını örnek verebiliriz (Yıldız a.g.e s:13). Bu nedenle genellikle tarım ekonomisine sahip olan ekonomilerde kış aylarında işsizlik oranları artmaktadır. Kışın artan işsizlikle birlikte ekonomik büyüme de yavaşlamaktadır.

2.2.7 Gizli işsizlik

Emeğin çalışır görüldüğü halde verimsiz olması durumu gizli işsizlik olarak ifade edilmektedir. Yani herhangi bir üretim alanından bir kısım emeğin çekilmesiyle çıktı da bir şey değişmiyorsa gizli işsizlikten söz edilmektedir (Karabulut, 2007: 9). Yani, fiilen çalışıyor görünmesine rağmen üretime hiçbir katkısı olmayanların oluşturduğu işsizliğin bir türüdür. Bir diğer ifadeyle de düşük verimlilikte çalışan kişilerin işsizliği şeklinde tanımlanabilir.

Türkiye diğer ülkelere göre geç sanayileşen bir ülkedir. Bu nedenle işsizlik açısından önem taşıyan bir başka konu özellikle tarım sektöründe görülen gizli işsizliktir. İşgücünün önemli bir bölümü “tarımsal üretimde çalışıyor” görünmekle birlikte, tarımsal üretimden çekilmesi takdirde (bunun 5-6 milyon olduğu tahmin edilir) üretim miktarında değişiklik olmayacağı hesaplanmaktadır. Tersine gelişmiş ülkelerde bu insanlar sanayi üretimi için kentlere göç etmiş olup, gizli işsizliğin az olduğu sanayi sektöründe çalışmaktadırlar (Yıldız a.g.e s:13).

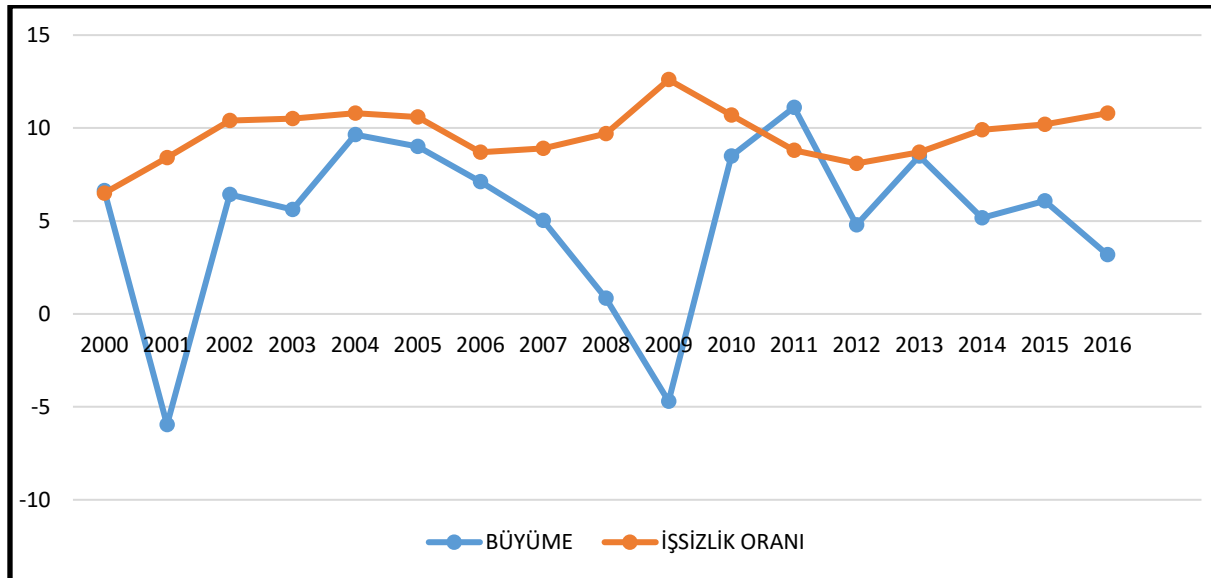
3. TÜRKİYEDE İŞSİZLİK SORUNU

Son dönemlerde Türkiye’nin gündemini oldukça meşgul eden sorunlardan bir tanesinin de işsizlik olduğunu söyleyebiliriz. Hali hazırda olan işsizlik sorununun giderilememesi, iş gücü piyasasındaki sıkıntıların daha da meydana gelmesi işsizliğin uzun süre devam edeceğinin bir göstergesidir.

Ekonomik durumunun yeterince güçlü olmadığı Türkiye ekonomisinde işsizlik ve istihdam sorununun özelliklerini belirleyen nedenler arasında nüfus artışı, gelirin yetersiz olması, teknolojinin hızlı gelişmesi, yatırım kararlarındaki yanlış politikalar ve eğitimdeki sorunlardan bahsedebiliriz (Gediz ve Yalçınkaya, 2000: 180).

Bunların yanı sıra Türkiye’de işsizlik oranını arttıran bazı nedenler ise istikrarlı kentleşmeye kavuşamamak, ekonomik açıdan istikrarın sağlanamaması, özel ve kamu sektörlerinde yatırım yetersizliği, sanayinin iş gücünün ihtiyaçlarına yeterince cevap verememesi, faizin yanı sıra dış ticaret hatlarındaki sıkıntılar, teknolojiye meydana gelen değişimler, yükselen rekabet ortamı, araştırma geliştirme ve girişimcilik eğitimlerinin yeterince sağlanamamasıdır (Özdemir vd., 2000: 92).

Şekil 1: Türkiye’ de İşsizlik Oranı İle Büyüme Oranı İlişkisi

Kaynak: World Bank

Türkiye ekonomisine ait büyüme oranları ile işsizlik oranlarının birlikte gösterimi Şekil 1’ de görülmektedir. Buradan hareketle 2009 yılında etkileri küresel ölçekte hissedilen 2008 küresel krizinin Türkiye ekonomisi üzerinde etkileri olmuştur. Büyüme oranı -5 civarına düşmüş ve bu durumunda etkisiyle işsizlik oranı da artış göstermiştir. Sonraki yıllarda büyümenin artış göstermesi işsizlik oranını da olumlu şekilde etkileyerek, işsizlik oranında düşüş gerçekleşmiştir. Son yıllarda büyüme oranındaki değişikliklerin kısmen işsizlik oranını etkilediği Şekil 1’de görülmektedir.

Son yıllarda özellikle Türkiye’ye göçlerin artışı da işsizliğin yüksek seviyelerde olmasının bir başka nedenidir. Bütün bunlara ek olarak Türkiye ekonomisinin büyüme şekli, gelişmiş ülkelerde de olduğu gibi teknolojik gelişmeler ve makineleşmenin artmasıyla da gerçekleşmektedir. Bu durumda sonucunda emeğin içerisinde yer alan vasıfsız iş gücü yerini beşeri sermayeye bırakmaya başlamaktadır. Böylece Türkiye’ de nüfusun çok az bir kısmı beşeri sermaye içinde sayıldığı için vasıfsız işsizler artış gösterebilmektedir. Bu nedenle Türkiye ekonomisinde eğitim ve AR-GE, inovasyon politikaları önem kazanmaktadır.

4. AFGANİSTAN`DAKİ İŞSİZLİĞİN TEMEL SEBEPLERİ VE GÖRÜNÜMÜ

Öncelikle Afganistan`ın geçmiş ve yakın tarihlerinden kısaca bahsedelim. Afganistan`da uzun süredir devam eden siyasi ve ekonomik istikrarsızlığın temelinde iç içe geçmiş savaşların meydana gelmesinden kaynaklandığı bilinmektedir. Bunlarında sebep sonuç ilişkisi olan toplumsal, ekonomik, tarihi, jeopolitik, siyasi, demografik gibi nedenler vardır. Merkezi hükümetinde yapılanmasını ve güçlenmesini engelleyen faktörler ise etnik gruplar, kabilelere ayrılan toplumlar, dini inançların farklılıkları coğrafi şartlar olarak sıralanabilir (Shahrani, 1997: 24). “fund for peace” tarafından hazırlanan raporda 177 ülke içerisinde 170. sırada yer alan ülkeyi bu noktaya getiren nedenler merkezi hükümetin geçerlilik krizi, kamu kuruluşların yetersiz kalması, uyuşturucunun ortaya çıkması, yolsuzluk, devam eden etnik grupların çatışması, sınırların korunamaması ve hükümetin halk tarafından desteklenmekten mahrum kalması gibi nedenler sıralanmıştır (Va` zquez del pino, 2011: 188).

1978-1989 yılları arasında Sovyet işgal nedeniyle Afganistan`da okullar zarar görmüş, öğrenci sayısı azalıp insanlar mülteci durumuna düşmüştür. Daha sonra okuma yazma oranı az olsa da, 1996 da (Talibanın kontrolü ele geçirene kadar ki dönemde) eğitim alanında azda olsa kıpırdanmalar olmuştur. Eğitimdeki bu hareketlilik sosyalist iktidarının kuzey bölgesindeki çocukları alarak SSCB’ nın farklı okullarında ideolojik eğitim aldırmasından kaynaklanmaktadır. Taliba`nın kontrolü ele geçirdikten sonra okulların kapatılması, bayan öğretmenlerin görevlerden el çektilmesi, kız çocukların okullara gitmesini yasaklaması ve o zamanda yani 1999`da yapılan araştırmada nüfusun %36 sının okuma yazma bildiğini ortaya çıkarmıştır (Arslan, 2016: 54).

Taliban rejiminin 1996-2001 yılları arasında hükmettiği Afganistan'da katı İslami yaptırımlarıyla dünyanın da dikkatini üzerlerine çeken ve 11 Eylül 2001'de New York'taki düzenlenen saldırılar sonrası tüm dünyanın gündemine oturdu. Örgüt, saldırıları düzenlediği düşünülen Usame Bin Ladin ve El Kaide'ye yataklık yapmakla suçlanıyordu.

ABD 2001 yılında terörle mücadele etmek için küresel savaş başlattığında ilk hedefteki ülke ise Afganistan'dı. Yaklaşık bir ay süren operasyonda Taliban'ın hükümetini devirmeyi başardılar. 3 yıl geçici olarak Hamid Karzai devlet başkanlığını yaptıktan sonra 2004 yılında seçimle seçilen ilk cumhurbaşkanı oldu. Geçici bir zaman olsa da Afganistan da savaş sesleri durmuştu fakat Taliban varlığını sürdürmekteydi. ABD' nin 11 yıl süren çatışma sonucunda Taliban örgütünü tamamen yok edemediler. Bu da ABD tarihine başarısız bir savaş olarak geçmiştir.

2014 yılında ABD ve NATO askerlerinin çekilmesi sonucunda Taliban ve benzeri terör olaylarının gün geçtikçe arttığı görülmektedir. 29 Eylül 2014 tarihinde Eşref Gani Afganistan da cumhurbaşkanlığı görevine başladığında vaat ettiği sözlerin başında yolsuzluk, ekonomik sorunlar, iç güvenliğin, eğitim sisteminin, terörle mücadele de başarılı olacağının sözlerini verse de ne yazık ki gösterdiği çabalar başarısız kalmıştır.

Yaklaşık 40 yıldır devam eden kronikleşen iç savaşın sürdüğü, kanlı şiddet olaylarının yaşandığı Afganistan'da halk şimdi de işsizlikle mücadele etmektedir. Afganistan İstatistik Merkezinin verilerine göre, 2015 yılından önce Afganistan nüfusunun yüzde 35'i işsizken, 2016 yılı itibariyle bu oran yüzde 40'a yükselmiştir. İşsizlik en çok büyük kentlerde görülmektedir, bu kentleri Kabil, Herat, Nangarhar, Kandahar ve Mezar-i şerif gibi sıralayabiliriz. İş gücünün yüzde 40'ının işsiz olduğu ülkede, işsizlerin çoğunu gençler oluşturmaktadır. 35 milyon nüfusa sahip olan Afganistan'da ortalama 20 milyon kişi günlük 1.5 dolarla geçimini sağlamaya çalışmaktadır (Anadolu Ajansı, 6.3.2017, 17:19).

4.1 Afganistan'da İşsizliğin Artma Sebepleri ve İşsizliği Önlemeye Yönelik Politikalar

2014 yılının sonuna doğru Afganistan'dan NATO birliklerinin çekilmesi sonucunda yüz binlerce Afgan'ın işsiz kaldığını AA muhabirine Afganistan çalışma bakanlığı sözcüsü Abdulfattah Eşrat Ahmedzey verdiği rapörtaj da aktarmıştır. Afgan halkının NATO birliklerin bünyesinde çeşitli alanlarda çok yüksek maaşla çalışan Afgan işçilerin NATO birliklerin ülkeyi terk etmesi sonucunda işsiz kalmıştır. Böylece Ahmedzey birçok şirketinde faaliyetlerine son vermek mecburiyetinde kaldığını belirtmiştir. Edinilen bilgiye göre, son dönemlerde yatırım yapan onlarca firmaların ülkeyi terk etmesinin sebebi artan terör olaylarının meydana gelmesi ve böylece bu durum işsizliğin artmasında önemli rol oynamaktadır.

2009 yılında bir Türk şirketinde çalışmaya başlayan Abdullah Osmani yaşadıklarını şöyle anlattı: Türk şirketlerinin birisinde 400 dolara çalışmaya başlamış ikinci senesinde maaşına zam yapıldığını daha sonra kardeşini getirmiş birlikte çalışmaya başlamışlardır. İki sene içinde ev ve araba almışlar, böylece hayatı değişmiş sadece kendisi değil başkada binlerce kişinin hayatlarının değiştiğini söylüyor fakat Türk şirketlerin ülkeyi terk etmesi sonucunda işsiz kalmışlar (Anadolu Ajansı, 6.3.2017, 17:19).

Çalışma bakanlığın sözcüsü Eşrat Ahmadzey, çalışma bakanlığın son zamanlarda artan işsizliğin önüne geçmek için, birinci olarak eğitilmiş gençlerin yeni görevlerde istihdam ettiklerini aktardı. İkinci olarak da özel sektörün yatırım yapmasını teşvik ettiklerini ve bu süreçte gerekli kolaylıkları sağlayacaklarının altını çizdi. Afganistan hükümetinin bazı ülkelere işçi göndermek için anlaşmaya vardıklarını aktararak ve o ülkeler ise Suudi Arabistan ve Birleşik Emirlikler olduğunu söylüyor.

Afganistan`da artan işsizlik oranının ardından çok sayıda kişi işsiz kalmalarından dolayı ve güvenlik sorunu nedeniyle ülkeden kaçmanın yollarını aramaktadırlar. Edinilen bilgilere göre 2016 yılının ilk yarısında 50 bin kişinin ülkeyi terk ettiklerini göçmenler bakanlığının raporları göstermektedir. Kaçak yollarla Avrupa`ya gitmek için Akdeniz denizinden geçmeye çalışırken boğularak hayatını kaybeden göçmenlerin yüzde 12'sini Afganların oluşturduğunu göçmenler bakanlığı raporlamaktadır (Anadolu Ajansı, 6.3.2017, 17:19).

Gün geçtikçe işsizlik oranının arttığı ülkede, binlerce aile geçimini sağlamak için uyuşturucunun ham maddesi olan haşhaşı ekmektedir. 2015 yılında yapılan araştırmada Afganistan`da yaklaşık 3 milyon insan kullanırken, 2016 yılında iki kat arttığını göstermektedir. Afyon üretiminde de 2016 yılında Birleşmiş Milletler verilerine göre bir önceki yıla göre yüzde 43 oranında artış olduğu raporlamaktadır.

5. SONUÇ

İşsizlik, sosyal sorunların ilk başlarında yer almakta ve işsiz sayısının çok olduğu ve arttığı toplumlar için bir sorun oluşturmaktadır. İşsizliğin kişi ve toplum açısından ekonomik sonuçları olduğu gibi, işsiz kalan kişiler ve onların aileleri üzerinde psikolojik ve sosyal etkileri olduğunda gözlenmektedir.

Çalışmamızın sonucunda Türkiye ekonomisine ait büyüme oranları ile işsizlik oranlarının birlikte gösterimi Şekil 1' de aktarılmıştır. 2009 yılında etkileri küresel ölçekte hissedilen 2008 küresel

krizinin Türkiye ekonomisi üzerinde etkileri Şekil 1’de de görülmektedir. Büyüme oranı -5 civarına düşmüş ve böylece işsizlik oranı da artış göstermiştir. Sonraki yıllarda büyümenin artış göstermesi işsizlik oranını olumlu biçimde etkilemiş, işsizlik oranında düşüş gerçekleşmiştir. Son yıllarda Türkiye ekonomisinde büyüme oranındaki değişikliklerin kısmen işsizlik oranını etkilediği görülmektedir.

Türkiye’de işsizlik oranını arttıran bazı nedenler ise ekonomik açıdan istikrarın sağlanamaması, özel ve kamu sektörlerinde yatırım yetersizliği, sanayinin iş gücünün ihtiyaçlarına yeterince cevap verememesi, faizin yanı sıra dış ticaret hatlarındaki sıkıntılar, teknolojiye meydana gelen değişimler, yükselen rekabet ortamı, araştırma geliştirme ve girişimcilik eğitimlerinin yeterince sağlanamaması ve gelişen teknoloji karşısında kişilerin eğitim düzeyinin yetersiz kalmasıdır.

Afganistan’da iş gücüne katılma oranının düşük olması, istikrarlı bir politikanın olmaması, kronikleşen iç savaşın devam etmesi, terör örgütlerinin (Taliban ve benzeri grupların) hala da etkili olarak baş göstermelerinden kaynaklanmaktadır. Öte yandan Afganistan, uyuşturucu madde üretimi ve kaçakçılığı ile terör örgütlerinin faaliyetlerinden kaynaklanan tehdit algısına bağlı olarak yaşamını sürdürdüğü için işsizlik ortaya çıkmaktadır.

İşsizliği azaltmak için mutlaka iş gücü piyasasının istihdam ve artışını sınırlayan yapısal özelliklerin belirlenmesi ve bu tür engellerin aşılmasına yardımcı olacak iktisat politikalarının tasarlanması gerekmektedir. Örneğin Afganistan için uygulanması gereken politikalar; Ekonomi politikalarının belirlenmesinde üretim, yatırım, ihracat ve istihdam esas alınmalıdır. Ekonomi politikaları reel sektörde üretim, yatırım ve istihdam artışını hedeflemeli, ekonomi yüksek katma değer yaratan mal ve hizmet üretimine, yenilikçiliğe, ileri ve öncü teknolojilere öncülük vermelidir. İstikrarlı ve yüksek bir büyüme hızının yakalanması, işsizliğin azalması için sosyal diyalog ve belirli bir rekabet gücü politikası belirlenmeli ve uygulanmalıdır.

Terörle mücadelede Afgan ordusuna diğer ülkelerden daha fazla destek verilerek ülkeden savaşın uzaklaştırılarak insanların özgürlüğüne ulaşması sağlanmalıdır. Bunun sonucunda özgürlüğünü kazanmış olan insanlar iyi bir eğitim alarak kendilerini geliştirmiş olurlar. Bu sayede kadınların iş gücünden çekilmesine neden olan durumlar ortadan kalkmış olur ve işsiz kadın sayısı azalmış olur.

Türkiye’de işsizliği azaltmak için uygulanması gereken politikalar ise, tarım sektörünün dünya pazarlarındaki rekabet gücü artırılmalıdır. Çağdaş bir destekleme sistemi oluşturulmalı ve tarımsal işletmecilik modelleri teşvik edilmelidir. Ayrıca, tarıma dayalı sanayinin genişlemesine önem verilmelidir. Sanayi sektörü ile tarım sektöründeki istihdamın birlikte gelişimi ve yerel düzeyde istihdam alanı oluşturmak amaçlanmalıdır.

Son olarak, Türkiye ekonomisinde hükümetin üretime ve sanayiye devlet teşviklerinin arttırması gerekmektedir. Bu durumun sonucunda yeni istihdam alanlarının oluşumu desteklenmiş olacaktır.

Türkiye ekonomisi gelişmiş dünya ekonomileri içerisinde yer alabilmesi için rekabet gücü yüksek

ürünlere ve yenilikçi sanayi ürünlerine teşvik vermelidir. Sosyal alanda ise bilimsel gelişme ve teknolojik çıktı için eğitimin eksiklikleri giderilmelidir. Böylece işsizlikte azalış görülebilir. İşsizliğin bir başka nedeni Türkiye ekonomisinde, işsizliğin niteliğinin değişmeye başlayarak teknoloji yoğun emek gücüne dönüşmesidir.

KAYNAKÇA

Anadolu Ajansı, <https://www.sabah.com.tr/dunya/2017/03/06/afganistanda-issizlik-yuzde-40a-yukseldi> Erişim Tarihi: 20.12.2017.

Arslan, M. (2016), “Afganistan’da İstikrarsızlık Ve Temel Prensipleri, Uluslararası İşletme”, *Ekonomi ve Yönetim Perspektifleri Dergisi*, Yıl:1, Sayı:2, ss:47-63

Aydın, N. (2012). “İşsizlik, Beveridge Eğrisi ve Türkiye İşgücü Piyasasına İlişkin Bir Değerlendirme”, *DPUISS*, Cilt: 2, Sayı: 32.

Bozdağlıoğlu, E.Y.U. (2008). “Türkiye’de İşsizliğin Özellikleri Ve İşsizlikle Mücadele Politikaları”, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 20 ss:45-65.

Gediz, B. ve Yalçınkaya, M. H. (2010). “Türkiye’de İstihdam İşsizlik ve Çözüm Önerileri: Esneklik Yaklaşımı”, *Celal Bayar Üniversitesi BF-Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Sayı: 6, ss. 161-183.

Gilpatrick, E. (1966). “On The Classification of Unemployment: A View of The Structural-Inadequate Demand Debate”, *Industrial & Labor Relations Review*, 19(2), ss: 201-212.

Hart, P. E. (1990). “Types of Structural unemployment in The United Kingdom”, *International Labour Review*, 129(2), ss:213-228.

Kanca, Osman C. (2012). “Türkiye’de İşsizlik ve İktisadi Büyüme Arasındaki Nedenselliğin Ampirik Bir Analizi”, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 21, Sayı: 2, ss. 1-18.

Karabulut, A. (2007). “Türkiye’deki İşsizliği Önlemede Aktif İstihdam Politikalarının Rolü ve Etkinliği”, *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi*.

Kumaş, H. (2001). “İşsizliğin Psiko-Sosyal Boyutu ve Çalışma Yaşamına İlişkin Değerler Üzerindeki Etkileri”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt: 3, Sayı: 4.

Mishkin, Frederic S. (2000). *Para Teorisi-Politikası*, Çeviren: Şıklar, İ., Çakmak, A. ve Yavuz, S., Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul.

Mouhammed, A. H. (2011). “Veblen’s Theory of Unemployment and Public Policies”, *International Research Journal of Finance & Economics*, 70, ss: 217-226.

Özdemir, S., Ersöz, H. Y. ve Sarioğlu, İ. (2006). “İşsizlik Sorununun Çözümünde KOBİ’lerin Desteklenmesi”, *İstanbul Ticaret Odası*, Yayın No: 2006-45, ss:1-278.

Shahranı, M. N. (1997). State Building and Social Frahmentation in Afghanistan; A Historical Perspective, The State Religion and Ethnic Politics; Afghanistan, Iran and Pakistan, Syracuse University Press, ss: 23-74.

Standing, G. (1983), “The Notion of Structural Unemployment”, *International Labour Reiew*, 122(2), ss:137-150

Va’zquez Del Pino, T.R., (2011), “Afghanistan: The ‘Failed State’ as Status Quo?”, *European View*, 10, ss: 187–194.

World Bank, www.worldbank.org

Yıldız, K. (2014). “İşsizlik Türleri, Her Bir İşsizlik türünün Toplam İşsizlikteki Payı ve Çeşitli Demografik Parametrelerle İlişkisi”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 45, ss. 1-26